■ כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות ■

בסודשיח

■ בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת תולדות ■ כ"ט מר-חשון ה'תשע"ג ■ 14.11.2012 ■ גליון מס' 198 ■

תפוצה לכל קהילות ישראל

בלכתך בדרך

המנהגים והסגולות המאוד מרתקות העוסקות ביציאה לדרך ■ טעמיהם הכמוסים וסודותיהם ■ הרה"ג רבי שמואל ברוך גנוט שליט"א יוצא איתנו לדרכה של תורה ומביא בפנינו סגולה להצטייד עם ציפור לפני הפלגה בספינה ■ לא לייעץ לאחרים לפני נסיעה ■ לא להיפרד בבכיות מבן משפחה שנוסע רחוק

סיבת החשק לנסוע רחוק

דוד המלך ע"ה אומר: "מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ", ופירש הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, ש"אם ירצה אדם ויחשוק לו לנסוע חוץ לעיר וחוץ למדינה, זה בשביל שכך נגזר מן השמים ונותנים בליבו חפץ וחשק לכך, וזהו "דרכו יחפץ", כי ה' יתברך נותן בליבו שיחפוץ דרכו שנתכוננו מאיתו יתברך". רבנו החתם סופר זצ"ל (פרשת בהעלותך) כותב: "כתוב "מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ", קיבלתי ממורי ורבי הגאון החסיד מו"ה נתן אדלר זצ"ל שלפעמים הקב"ה מזמין לצדיק על ידי סיבות רבות שיעבור דרך פלוני, כדי לתקן בעברו דרך שם ניצוצות המגולגלים שם וכדומה. ובזה הבנתי טעם לטורח טלטול נסיעת מסעותיהם של ישראל, והלא לאליעזר עבד אברהם קפצה הדרך? אלא על כרחך כדי שיטיבו ישראל למקום מחנות המסעות ההמה, שהיה מ"ב מסעות בבחינת שם ה' של מ"ב אותיות כידוע, ושם תיקנום".

רבה הנערץ של פרנקפורט - דמיין, בעל ה"הפלאה" זצ"ל, כותב בספרו "פנים יפות" (בפרשת וירא) כך: "מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ", עניינו שה' כונן מחשבות האדם ומורה לו דרך הליכות. ועיקר הכוונה שעל ידי דרך הילוכו יתן איזה תיקון לצורך נשמתו, הוא נעלם מן האדם והולך לעשות חפצו, ועל ידי זה מתקן התיקון הראוי לו".

רבי נחמן מברסלב זי"ע כותב (בספר המידות ערך דרך) ש"כל הדרכים שאדם הולך בהם, הכל מה' יתברך והם רצון ה'. אבל אין לך אדם שיבין את דרכו, אלא אם כן הוא עניו". ועוד כותב רבי נחמן מברסלב (שם, ערך טלטול): "כי לא בכל מקום זוכה האדם לסגל לעצמו תורה ומעשים טובים, ובשביל זה מסבב הקב"ה סיבובים שיצא מזה האדם ממקום הזה למקום אחר". הרבי מקאמרנא זצ"ל בספרו "שולחן הטהור" כותב דבר מעניין, לפיו, לפעמים האדם נאלץ לנסוע רחוק, כדי שהמלווים אותו בדרכו יתקנו את הניצוצות באותו המקום. ומכיוון שהמלווה לא ייסע לאותו מקום רחוק בלעדיו, לכן נגזר שגם הוא ייסע איתו...

רבי נחמן מברסלב כותב (בשיחות הר"ן אות פ"ה) ש"כשרואה אדם נסיעה לפניו, אין לו להתעקש למנוע עצמו ממנה", וזאת מפני שכל יהודי יכול לתקן את אותו המקום במעשיו, בלימודו, בתפילותיו, ובברכות הנהנין, שמברך באותם מקומות אליהם הוא מגיע, ולכן בודאי מוכרח הוא מהשמים לנסוע למקום זה, "וטובה זו שנזדמנה לו נסיעה לשם, כי אולי היה צריך לבוא לשם בשלשלאות של ברזל"...

הגה"צ מהרחי"ש משינאווא זצ"ל (מובא בדברי יחזקאל החדש דף מ"ה) כותב שכל יהודי צריך להאמין שהקב"ה מסובב את נסיעותיו לפי שרשי נשמתו, כדי לתקן שם דבר מה לפי שורשו ועניינו האישי. מסיבה זו, כך הוא כותב, מסובב ה' יתברך שהעשיר ייאלץ לנסוע רחוק לצרכי עסקיו ומסחרו והעני צריך לסובב על הפתחים, לעבור ממקום למקום ולקבץ נדבות. חז"ל אמרו שאדם שמזלו רע במקום אחד, יעבור למקום אחר. ופירש בספר "דברת שלמה" שהכוונה היא שאין לו לאדם לשים את בטחונו בה' ולהישאר על מקומו, לצפות לישועה, אלא למרות שיש לו בטחון בהקב"ה יתבונן שאולי רצון ה' הוא שעליו לשים לדרך פעמיו ועל ידי זה יתקדש ויתגדל שם ה'.

■ עוד בעיתון ■

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

ויאהב יצחק את עשו
הרב נפתלי צבי יהודה ברלין (הנצי"ב) בפירושו "העמק דבר" (בראשית כד סה) מסביר מדוע לא הצליחו רבקה ויצחק ליישב את חילוקי הדעות..
המשך בעמ' 3

שו"ת קיץ
שאלה: בשבת בבוקר אנו מחממים חתיכות בשר או שניצלים על גבי הפלטה. האם מותר לי לערות על הבשר רוטב קר?...
המשך בעמ' 4

סיפור לשבת
נישואי כפרה
רבי שמואל שטראשון, מחבר ספר פרשנות התלמוד הידוע, "הנהות הרש"ש", זכה להוקרה רבה לא רק בשל הידע הרב...
המשך בעמ' 3

שביבים
■ "אור החמה"
■ עמל תורה
■ בקשת רבי לוי יצחק מברדיצ'ב למוצש"ק
■ קטע אקטואלי משיחת קודש של האדמו"ר הריי"ץ זצוק"ל
■ "הנני רוצה בעל כמוך"
המשך בעמ' 5

גדולי ישראל לא ייעצו בענייני נסיעה

רבנו רבי חיים פלאג'י זי"ע כותב בספרו "כף החיים" שדרכו הייתה שלא לייעץ לאנשים אחרים לצאת או לא לצאת לדרך, ושכך נהג גם החיד"א. וביאר הגר"ב שטרן זצ"ל, בעל שו"ת בצל החכמה, שהקב"ה עצמו מכוון את האדם האם לצאת או לא לצאת לדרך, ועליו לנסות בעצמו, לפי נטיית ליבו הפרטית.

מובא בגמרא (חולין צה, ב) שהאמורא הקדוש רב, בדק האם עליו לצאת לדרך לפי הקלות והזמינות שנקרתה לפניו לצאת לדרך. אם תנאי הדרך והנסיעה הגיעו בקלות, נסע הוא, ואם התעוררו קשיים, הוא נשאר בביתו. ומפרש רש"י שם ש"סימן טוב הוא לעוברי דרכים כשהמעבורת באה לקראתם מאליה קודם שזימנוה, יום טוב להם בבית האכסניה שלהם באותה לילה כשילינו".

וכתב החתם סופר (פרשת בלק) שככל שהנסיעה מזומנת לפני היוצא לדרך - סימן יפה הוא לו.

לעזוב את אלעד?

הרמ"א (יו"ד סימן קטז, ה) כתב בשם המהרי"ל ש"יש לברוח מן העיר כשדֶבֶר בעיר, ויש לצאת מן העיר בתחילת הדֶבֶר ולא בסופו".

לאחר פטירתו של הרה"ג ר' יעקב גלסנר זי"ל ומקרים טראגיים נוספים וכואבים שהתרחשו בעירנו אלעד, שאלתי את רבנו מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א האם אלעד נחשבת למקום סכנה, מפני הצרות שבה. הגר"ח שליט"א השיב בנחרצות: "אין באלעד יותר צרות מכל מקום אחר!". קבוצת אברכים נכנסה באותם הימים למרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א וסיפרה לו בצער על הסתלקות האברך הצעיר והגראי"ל הגיב שכבר היו דברים שכאלו במקומות רבים, והחל למנות רשימה של תלמידי חכמים גדולים, שנפטרו בגיל צעיר.

הגר"ב שטרן זצ"ל אב"ד פאפא, מאלבורן ווינא, בעל "בצל חכמה", כותב בספרו "אהלך באמיתך" שלא ראוי לאדם לנדוד מדירתו להעתיק את מושבו לעיר אחרת, והוא מצטט את דברי הרלב"ב הכותב שלא ראוי לאדם לנדוד ממקומו, אלא אם כן יש לו סיבה רצינית וחזקה לעשות זאת. וכך כתב הנצי"ב מוולוז'ין זי"ע ב"העמק שאלה", שרק כאשר המצב בלתי נסבל, יעבור דירה, אך אין לעבור דירה לעיר אחרת כדי לשפר את התנאים. וה"שם משמואל" מסוכצ'וב כותב בשם הרבי מקוצק זצ"ל ש"עבירת דירה מעיר לעיר הוא ענין גדול, כי מקומו של אדם למטה יש לו שורש למעלה, ובעקידת דירתו למטה נעקר שורשו למעלה".

אמרו חכמינו (ברכות ח, א. וכך פסק המגן אברהם תר"מ סק"ג) שלעולם יגור אדם במקום רבו, כל זמן שהוא כפוף בפני רבו ומקבל את תוכחתו. ואם הפסיק הוא לציית לרבו, אל ידור במקום רבו, כי מוטב שיהיה שוגג במעשיו ולא יהיה מזיד. וכתב ה"אהלך באמיתך" שגם כאשר קשה לו לאדם לגור בעירו של רבו, ותנאי המחיה אינם משופרים, עליו לגור בעירו של רבו.

לעבור דירה בגלל אסונות שהתרחשו בבניין

הגאון רבי בצלאל שטרן זצ"ל, בעל שו"ת בצל החכמה, נשאל שאלה מרתקת, והוא מציגה בדבריו הבאים: "בגוש הבית בו הינך גר ואתך עוד חמש משפחות חרדיות, חוץ ממשפחות אחרות רבות, קרו בזמן האחרון מספר מקרי אסון. לפני כמה חודשים נפטר דייר חרדי צעיר לימים. שוב לפני כשבועיים מת שם באופן פתאומי נכרי אחד כבן שלשים שנה, וכעת בשבת קודש נהרגו מדיירי הבית אשה נכריה ובתה בתאונת דרכים, על כן רצונכם לדעת האם נכון שתמשיכו לדור בבית ההוא, או אולי נפגם מזל הבית, וראוי שתעברו לגור משם לבתים אחרים".

הגר"ב שטרן דן בענין בהרחבה והוא מסיק כי מזלו של היהודי אינו נקבע כלל לפי מיקום דירתו, אלא לפי העיר כולה, שהמזל תלוי בעיר דוקא ולא בבית, שאין שר ומזל מיוחד לכל בית, אלא רק לכל עיר. הוא נשען על דברי הרמב"ם הכותב ש'כל אחד ואחד מבני האדם יש לו זכיות ועונות, וכן המדינה אם היו זכויות כל יושביה מרובות על עונותיהן, הרי זו צדקת, ואם היו עונותיהם מרובין, הרי זו רשעה, וכן כל העולם כולו. אדם שעונותיו מרובין על זכויותיו מיד הוא מת ברשעו, וכן מדינה שעונותיה מרובין, מיד היא אובדת, שנאמר 'זעקת סדום ועמורה כי רבה'. הגר"ב שטרן מסביר שכוונת הרמב"ם בכותבו 'מדינה', אין הכוונה למדינה אלא לעיר, כפי המוכח מהפסוק שהביא הרמב"ם כראיה לדבריו, שנאמר 'זעקת סדום ועמורה', שהיו ערים ולא מדינות. נמצאו למדים שיתכן שזכיותיו של האדם עצמו מרובים הם, ובכל זאת נאבד ונענש בעוון אנשי עירו הרשעים שעוונותיהם מרובים.

ואמנם הגר"ב שטרן זצ"ל כותב שמדברי הספר חסידים (סימן תעח) משמע שאין לדור בבית שאירעו בו שלשה מקרי מוות.

האם צריך לצאת לדרך באור יום?

חכמינו ז"ל אמרו ש"לעולם יצא אדם בכי טוב", כשהכוונה שנצא לדרך באור יום, לאחר הנץ החמה. רש"י מסביר כשהחמה זורחת, השודדים אינם מצויים, וכדי שלא יפול בבורות ובקעים שבעיר, וכדי שלא ינזק מהמזיקים וכדי שלא יעלילו עליו שהוא מרגל או גנב. והנה בימינו אנו לכאורה אין מקום לטעמים אלו, שהרי ישנה תאורה בכל מקום, גם בלילה, ואין חשש שהאדם ייפגש עם שודדים בכבישים בינעירוניים סואנים ומוארים. גם אין חשש שמא ניפול לבורות בגלל פנסי הדרכים, גם אין לחשוש למזיקים בארץ ישראל (כמובא בגמרא בסוף פסחים) וגם אין חשש שיעלילו על האדם שבגלל שהוא נוסע בלילה, אזי הוא מרגל או גנב. ולכאורה, כך טענתי, יתכן שבימינו אין סיבה לחשוש לצאת לדרך בלילה, ואמר לי מו"ר הגר"ח קניבסקי שליט"א שיתכן והצדק איתי.

ואכן הגר"ב שטרן זצ"ל כותב שבנסיעה בספינה, אוירון או רכבת, אין הבדל בין נסיעה ביום או בלילה, מפני שאין חשש של סכנה נוספת בלילה יותר מביום. המגן אברהם (סימן ק"י סק"י), הגר"ז מלאדי זצ"ל והערוך שולחן כתבו שמותר לאדם לצאת יחד עם אדם נוסף, מעירו בלילה, משום שהוא מכיר ומתמצה באזור ואין חשש שיפול לבורות, ומכיוון שמכירים אותו, גם אין חשש שיחשדו שהוא שודד או גנב, ואם ייצא עם אדם נוסף, אין לחשוש למזיקים, מפני שהן מזיקים רק אדם אחד ולא שני בני אדם.

התוספות בבבא קמא (ס,ב) כותבים שהיוצא לדרך לדבר מצוה, יכול לצאת גם בלילה, אך אם באפשרותו לדחות את היציאה לבוקר, בודאי הדבר טוב.

בספר "סגולת ישראל" מביא מספר "יסוד יוסף" שטוב מאד להשכים ולצאת לדרך בשעה שהאנשים עדיין ישנים, ובעוד שנראים קצת כוכבי הבוקר, והוא סגולה ליציאה טובה לדרך.

המשך בעמוד 6

פרשת תולדות

ויאהב יצחק את עשו

/ הרב יעקב הלוי פילבר

הרב נפתלי צבי יהודה ברלין (הנצי"ב) בפירושו "העמק דבר" (בראשית כד סה) מסביר מדוע לא הצליחו רבקה ויצחק ליישב את חילוקי הדעות שלהם ביחסם לעשו ויעקב, והסיבה היא כי בפגישתם הראשונה, כשרבקה ישבה על הגמל ומשם ראתה לראשונה את יצחק בעודו עומד ומתפלל, היה אז יצחק כמלאך אלקים נורא מאד, ומאז והלאה נקבע בלבה פחד ומרחק ביחסיה עם יצחק, ושלא כמו שראינו אצל שרה עם אברהם או רחל עם יעקב שלא נמנעו מלהעיר הערות זו לזה, מה שאין כן רבקה ויצחק שעל אף שהיו מחולקים בדעות לא מצאה רבקה אומץ לב להעמיד את יצחק על דעתה, וכך קרה שבפועל יצחק אהב את עשו ורבקה אוהבת את יעקב. ונשאלת השאלה מדוע העדיף יצחק את עשו ורבקה את יעקב? על כך נאמרו כמה הסברים: לפי **המלבי"ם** יש כמה סיבות מדוע אהבתו של יצחק היתה נתונה לעשו, האחת מפני שהוא הבכור, ויצחק שלא שמע את הנבואה "ורב יעבוד צעיר" (ולפי **הנצי"ב** רבקה בפחדה לא סיפרה לו נבואה זו) על כן חשב שעשו הבכור הוא הראוי להיות היורש. הסיבות הנוספות הן בפירוש הכתוב: "כי ציד בפיו", שעשו בפיו היה מרמה את אביו ופושט טלפיו כחזיר, או שהכוונה "בפיו" הכוונה לפיו של יצחק, שעשו היה מאכילו ומקיים בכך מצות כיבוד אב, מה שאין כן רבקה שידעה את הנבואה "ורב יעבוד צעיר", וגם הכירה את צביעותו של עשו ולכן אהבה את יעקב.

המגיד מדובנא מסביר את טעותו של יצחק, מפני שיצחק נולד בבית צדיקים אברהם ושרה, בית שלא נשמע בו רק אמת לאמתו, ולכן כשעשו בא אל אביו בשאלות: אבי היקר איך מעשרין את התבן, איך מעשרין את המלח? ויצחק כששמע זאת התפעל ואמר: מובטח אני בזה שיהיה מדקדק במצוות לאין שיעור. מה שאין כן רבקה שנולדה בבית לבן הארמי, היתה רגילה ובקיאה בדברי הרמאים והצבועים, היא הבינה את עורמתו של עשו כי רמייה בפיו. וכך היה אומר **רבי מנדל מקוצ'ק**: הבריות חושבות שעשו היה איכר מגושם, הלובש חולצה מרוקמת, הולך יחף ורועה חזירים, אך לא כך נראה עשו, אלא היה מגדל זקן ופיאות, מנהיג עדה ומשמיע דברי תורה בסעודה שלישית, ובכך הצליח לגנוב את דעת הבריות.

לפי פרשנים אחרים יצחק הכיר בדיוק מיהו עשו וידע מהו ההבדל שבין יעקב לעשו, ואעפ"כ אהב את עשו, את סיבת הדבר מסביר **"מדרש הגדול"**: "ויאהב יצחק את עשו - וכי לא היה אבינו יצחק יודע במעשה עשו שהן כעורין, והכתוב אומר: 'הלא משנאיך ה' אשנא', ומפני מה אהבו? אלא שהיה אוהבו בפניו בלבד כדי לקרבו ולמשכו, שהרי קל וחומר, אם כשהוא אוהבו מעשיו מקולקלין, אילו שנאו וריחקו על אחת כמה וכמה, אמרו רבותינו: לעולם תהא ימין מקרבת ושמאל דוחה, לכך נאמר: ויאהב יצחק את עשו". וכך פירש הספורנו: "ויאהב יצחק את עשו - גם את עשו, אעפ"י שידע בלי ספק שלא היה שלם כיעקב". ואילו **רבי שמשון רפאל הירש** מסביר את אהבת יצחק ורבקה במשיכת הניגודים. יצחק שהיה 'עולה תמימה' מכונס בביתו ונבדל מהחברה ההומייה נמשך דווקא לאופיו של עשו שהיה נועז במעשיותו, ואילו רבקה שבאה מבית בתואל ראתה ביעקב את הדמות השלימה הרחוקה בתכלית מכל מושגי בית אביה, ולכן נמשכה דווקא אל יעקב. בדרך אחרת מסביר **רבי יוסף שאול נתנזון** את אהבתו של יצחק דווקא לעשו, באומרו שלגבי יעקב אין זה רבותא שהוא ירא שמים, מפני שיעקב היה איש תם יושב אוהלים, שאינו מעורב עם הבריות ואין לו עסק עימהם, מה כאן חידוש שהוא ירא שמים. אבל עשו שהוא איש העולם הגדול, יוצא ונכנס בעיסוקיו עם הבריות ועם זאת הוא זהיר בהפרשת המעשרות, איש כזה ראוי להערכה ואהבה.

אבל אפשר לומר להיפך שיצחק אהב גם את עשו למרות שהיה איש ציד איש שדה, ובודאי שהיה אוהב גם את יעקב שהיה איש תם יושב אהלים, אבל רבקה אהבה רק את יעקב, וכך מפרש **הספורנו**: "ויאהב יצחק את עשו - גם את עשו, אעפ"י שידע בלי ספק שלא היה שלם כיעקב. ורבקה אוהבת את יעקב, לבדו, מפני שהכירה ברשעו של עשו". ואפשר גם לומר ההיפך שאמנם יצחק אהב רק את עשו אבל רבקה אוהבת גם את יעקב כדרך אם האוהבת את כל ילדיה.

סיפור לשבת

נישואי כפרה

/ שאול שיף

רבי שמואל שטראשון, מחבר ספר פרשנות התלמוד הידוע, "הגהות הרש"ש", זכה להוקרה רבה לא רק בשל הידע הרב שלו בתורה, אלא גם הודות למסירותו לקהילה היהודית. בין פעילויותיו הציבוריות הרבות ניהל קרן להלוואות ללא ריבית (גמ"ח) לאנשי ווילנא. רבי שמואל נזהר מאוד בניהול חשבונות הקרן. הוא דאג לכך שאנשים יחזירו את ההלוואות שקיבלו במועד שנקבע להם, אחרת לא יישאר כסף להלוות לאנשים אחרים. הוא נהג לרשום בקפידה בספריו כל פעולה שנעשתה בקרן.

המשך בעמוד הבא...

פעם לווה יהודי אחד מפשוטי העם מאה רובלים לארבעה חודשים, והבטיח להחזירם במועד. ארבעה חודשים לאחר מכן, ביום המיועד, הלך לביתו של רבי שמואל, אך נאמר לו שהרבי נמצא בבית המדרש. האיש הלך לשם ומצא את רבי שמואל שקוע עמוק בסוגיה מסובכת בתלמוד. האיש שם לפניו את הכסף. רבי שמואל הרים עיניו, הנהן בראשו ושב חזרה ללימודיו. כיוון שהיה בטוח שהרבי אישר בכך שקיבל את הכסף, הלך האיש לדרכו.

אך רבי שמואל רק הנהן באורח אוטומטי, שכן במחשבתו היה שקוע ומרוכז לחלוטין בלימודיו. הוא קרא בגמרא במשך זמן רב ועלעל בדפים חזור ועלעל. כשסיים סגר את הספר והניחו חזרה על המדף, ולא ידע כלל כי שטרות הכסף נותרו חבויים בין דפי הספר.

בכל שבוע נהג רבי שמואל לעבור על ספרי החשבונות כדי לראות אלו הלוואות שולמו ואלו היה עליו לגבות. כשהגיע לשמו של אותו יהודי, הבחין כי ההלוואה עדיין עומדת לפירעון. הא הזמינו אליו וביקש שישלם לו את מאה הרובלים.

"אבל כבר שילמתי לך!" "לא שילמת. כתוב כאן שאתה עדיין חייב את הכסף". "שמתי את הכסף על השולחן בדיוק מולך!" התעקש האיש.

רבי שמואל לא זכר. הוא המשיך לתבוע את תשלום ההלוואה ואילו האיש הוסיף להתעקש שכבר שילם וסירב לשלם בשנית. לבסוף תבע אותו רבי שמואל בפני בית הדין הרבני.

כשפשטה השמועה על המקרה בין יהודי ווילנא, הוכפש שמו של האיש ברבים. כיצד העז להתעקש בפני התלמיד החכם הדגול? למעשה, הוא הרי קורא לו שקרן!

השימוע נערך בבית הדין. שמעו את שני הצדדים ודבריו של החכם היטו את כף המאזניים לטובתו. השופטים דחו את החלטתם לתאריך מאוחר יותר, בתקווה שהאיש יודה כי לא שילם את חובו.

האיש האומלל לא זכה לאהדה, בכל רחבי ווילנא יצא לו שם של גנב ושל אוויל קשה עורף. שמו הטוב נהרס. אנשים חדלו לדבר אליו. בנו לא יכול היה לשאת את החרפה ועזב את ווילנא לצמיתות.

לבסוף אף פוטר האיש מעבודתו, ועדיין המשיך לטעון כי החזיר את חובו.

חלף זמן, ורבי שמואל היה צריך לעיין בפרק מסוים בגמרא. הוא הוריד את הכרך מן המדף, פתח אותו וגילה בתוכו מאה רובלים. לרגע התבלבל ותהה כיצד יתכן שסכום כה גדול נמצא בטעות בין דפי הספר. לפתע פתאום נזכר בכל העניין. הרי היה זה הכסף האבוד שאותו נתבע התעקש ששילם כבר בעד חובו!

רבי שמואל הרגיש איום ונורא. הוא פגע ביהודי והאשים אותו אשמה כוזבת! מזועזע עד עמקי נשמתו, זימן מהר את האיש אליו ואמר לו, "כיצד אוכל לתקן את הצער והסבל שגרמתי לך? אני מוכן להתוודות בפומבי כדי להשיב לך את שמך הטוב. מה עוד אוכל לעשות כדי לפצותך על סבלך?!"

האיש עמד לפני הרבי. פניו היו כחושים וחרושי קמטים עקב הסבל הרב שעבר. הוא אמר בעצב, "שמי הטוב כבר נהרס. אפילו אם תכריז על חפותי, אנשים לא ישכחו שפעם הואשמתי בדבר נורא שכזה. הם אפילו עשויים לחשוב שריחמת עליי ולכן הסרת את האשמה מעליי. הם ימשיכו לראות בי שקרן וגנב. לא, אפילו וידוי פומבי לא יעזור לי עכשיו. חוץ מזה, הדבר לא ישיב לי את בני. הוא עזב את ווילנא מרוב בושה".

רבי שמואל הרהר שעה ארוכה. כיצד יוכל לעזור לאיש השבור העומד לפניו, אותו איש שהוא עצמו הרס את המוניטין שלו? לפתע פתאום הבריק במוחו רעיון. "אמור לבנך לשוב לווילנא, ואני אקח אותו כבעל לבתי! אין ספק שזה ישיב לך את שמך הטוב!"

האיש היה המום. מעולם לא חלם על דבר נפלא כל כך. שבנו יתחתן עם בתו של הרב המהולל?

האירוסין נערכו כמה ימים לאחר מכן. באירוע השתתפו מיטב אנשי החברה הווילנאית. אנשים לא יכלו לחדול מלדבר על המפנה המדהים שחל. "ודאי היה הדבר מן השמיים, שבנו של האיש הפשוט הזה יתחתן עם בתו של הרבי הדגול. הרי הדבר התרחש רק דרך הטעות שקרתה עם ההלוואה. כמה נפלאות הן דרכי האלוקים!"

■

שו"ת חורף
הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שאלה: בשבת בבוקר אנו מחממים חתיכות בשר או שניצלים על גבי הפלטה. האם מותר לי לערות על הבשר רוטב קר? כמובן שאת העירוי אני רוצה לעשות כשהשניצלים כבר לא נמצאים על הפלטה. האם יש בכך חשש של איסור בישול?

תשובה: יש להבחין בין כמה מצבים:

כאשר הרוטב הקר לא יכול להגיע לחום של 'יד סולדת בו' (45 מעלות צלזיוס[א]), כאשר חתיכות הבשר אינן חמות כל כך, אז פשוט הדבר שאין כאן שאלה של בישול, והדבר מותר.

אך, אם מדובר באופן שבו הרוטב מתחמם ומגיע לחום שיד סולדת, במקרה זה יש להבחין היכן נמצאת חתיכת הבשר. אם היא נמצאת באותה הקערה שבה היא התחממה על הפלטה, אם כן יש לחתיכת הבשר דין של 'כלי ראשון', וכלי ראשון מבשל, ומכיוון שיש בישול אחר בישול בדבר לח (נוזל) הדבר אסור.

אך, אם חתיכת הבשר הועברה לצלחת אחרת וכעת רוצים לערות עליה רוטב, הדבר מותר משום שיש לחתיכת הבשר דין של 'כלי שני', וכלי שני אינו מבשל[ב].

ואף על גב שיש מהפוסקים המחמירים לומר שב'דבר גוש' לא שייך לומר כלי שני (עיין בהערה[ג] טעם הדבר), ולפי זה אין הבדל אם חתיכת הבשר נמצאת בקערה שבה התחממה או אם הועברה לצלחת אחרת, בכל מקרה יש לה דין של כלי ראשון. מכל מקום במקרה זה

אפשר להתיר על פי מה שמבואר בשו"ת 'אגרות משה' שאין להחמיר בדבר לח שהתבשל והצטנן לחומרא של 'דבר גוש'[ד].

א - עיין שש"כ חלק א' פרק א' סעיף א' ובהערה שם.
ב - שו"ע יו"ד סימן ק"ה סעיף ב'.
ג - כך חידש המהרש"ל (רבי שלמה לוריא) ביש"ש (ים של שלמה) למסכת חולין פרק 'גיד הנשה' סימן מ"ד ופרק 'כל הבשר' סימן ע"א וכן מובא להלכה במג"א (סימן שי"ח ס"ק ל"ה) ובמ"ב בהלכות שבת, שלא כשיטת הרמ"א ביו"ד סימן ק"ה, וטעמו שרק בדבר לח שנסמך על דפנות הכלי שייך לומר בו דין של כלי שני שהדפנות מקררות אותו, אבל בדבר גוש שלא נסמך על דפנות הכלי, ועוד שטבעו של דבר גוש שאוגר את החום בתוכו.
ד - עיין שו"ת אגרות משה או"ח חלק ד' סימן ע"ד דיני בישול אות ה', ואע"פ שמדבריו מבואר שעיקר מה שבא להקל הוא עפ"י שיטת הרמ"א שמעיקר הדין אין בא"ב בדבר לח, וא"כ לפי שיטת השו"ע שפסק שיש בא"ב בדבר לח א"כ אין היתר (ונפ"מ לבני עדות המזרח) מ"מ כתב הגרב"צ אבא שאול זצ"ל (אור לציון חלק ב' עמ' רל"ט שבני ספרד לא נהגו לחשוש לחומרה של 'דבר גוש' (עכ"פ לגבי בישול בשבת).

שביבים / שאול שיף

"אור החמה"

ב"אור החמה" במה אימיילית חדשה העוסקת בתורתם של חכמי מרוקו, ממשיכי דרכם ומוקירי זכרם, משיבים מלחמה שערה אל מול תוויות שווא שהודבקו על מצחה של יהדות מרוקו המעטירה. הנה קטע מגיליון פרשת וירא:

"**שאלה:** האם נכון מה שאומרים כי במרוקו לא היו תלמידי חכמים.

תשובה: רבי יוסף בן נאים כתב ספר בשם מלכי רבנן שם מביא למעלה מאלף רבנים שהיו במרוקו, רבי שמעון ועננו כתב ספר בשם ארזי הלבנון שמביא קרוב לשלשת אלפים מחכמי מרוקו.

שאלה: כידוע לי שבמרוקו לא כתבו ספרי הלכה.

תשובה: יש כיום למעלה ממאתים וחמשים ספרי הלכה מחכמי מרוקו. הנושאים העיקרים שחיטה טריפות ריבית אבלות אבן העזר חושן משפט.

שאלה: שמעתי שבמרוקו לא היה ישוב יהודי רציני.

תשובה: במרוקו יש ישוב יהודי כבר מימי בית שני. במרוקו היו ראשונים ביניהם הרי"ף הר"י מיגאש הרמב"ם ומחבר ספר שיטה מקובצת הנר. וכן גדולי המקדקים מתקופת הראשונים כמהר"י בן חיוג' ועוד.

שאלה: במרוקו נהגו הרבה כמו הרמ"א וזה משום שכל התורה של מרוקו באה מאשכנזים.

תשובה: א. מה רע בזה עד היום כל גדולי חכמי המזרח מתפארים בקשרים שלהם עם חכמי אשכנז, וגדולי הדור הספרדים סיפריהם מלאים אלפי פסקים מגאוני אשכנז על זה גאוותם כי הם בקיאים בספרי חכמי אשכנזים ואיך לא יושפעו מאשכנזים, ומה להם כי ילינו על העדה המרוקאית. ב. כבר הובא כי במרוקו היו אלפי חכמים וגאונים, והיה קיבוץ יהודי כבר מימי בית שני ומה עוד כי נתווספו עליהם רבים בגירוש ספרד משפחות מיוחסות של גאונים. והאשכנזים השפיעו רק בעיניני ניהול. השפעה רבה היתה מספרד עצמה שהיא קרובה ביותר למרוקו יותר מארצות המזרח וכן השפעתו של הרא"ש שבא מגרמניה לספרד, וכן השפעה של גאוני אלג'יר כריב"ש ותשב"ץ."

עמל תורה

ראש ישיבת ההסדר בעותניאל, הרב ראם הכהן שליט"א:

"...אנחנו צריכים ללמוד מהראשונים. לפעמים, כשאנחנו לומדים את דברי הרמב"ן, הרשב"א והריטב"א - אנחנו רואים שכולם כותבים אותו דבר. למה? כי הם לא ראו עניין לחדש, הם רצו ללמוד לאמיתה של תורה. בעלי התוספות יושבים ומזקקים את התורה במשך מאתים שנה. היום כל אחד אומר 'אני הוא זה שחידשתי', אם מראים לו שמישהו אחר חידש הוא אומר - חבל... מציאות כזו מראה על חיסרון ביראת שמים. המגמה שלנו היא ללמוד תורה שאינה פרטית, אבל אם מישהו מפחד שאין לו חלק בתורה הוא כופר בתורה האלוקית. אנחנו צריכים לעמול על יראת השמים שלנו, על כך שנגיע לדרגת "יראתו קודמת לחכמתו", להבנה והפנמה שהתורה אינה נחלה פרטית מצד אחד, ומצד שני שלכל אחד יש חלק בתורה שאין לאף אחד אחר. הבנה כזו חייבת להביא לאהבת רעים גדולה מאוד, כי כל אחד מכיר בכך שלשני יש מקום בגילוי התורה, שלא קיים אצלו.

"מספרים על ר' יצחק מוורקא, שחסידיו קפצו פעם אחד על השני. הוא אמר להם - הרי כל יהודי הוא ספר תורה, כיצד אתם מתנהגים כך? והם ענו לו - הרי כך גם בארון, הספרים מונחים אחד על השני! והוא ענה להם, שכל אחד צריך לחשוב שחבירו ספר תורה, אך הוא לא... כמובן, מצד האמת אנחנו צריכים לדעת שכל יהודי הוא ספר תורה, ומנשמות כולם יש תורה אחת. בספר "אורות" (25) מבאר הראי"ה קוק זצ"ל , שאמנם "קנאת סופרים תרבה חכמה" אבל סופה של קנאה זו להיות מסרחת "וקנאת סופרים תסרח". אחד מאדמור"י קרלין היה אומר שאין צדיק אחד אשר דומה לשני, וזאת מנין? כי אם הוא היה דומה - לא היה צריך שניים. זו הבעיה בכל התפיסות המודרניות, שאינן מבינות שיחודיות וכלליות אינם סותרים."

בקשת רבי לוי יצחק מברדיצ'ב למוצש"ק

המובא להלן הועתק מכתב יד של רבי לוי יצחק מברדיצ'ב זי"ע ונדפס בספר "שני המאורות" של תלמידו, רבי שמואל מקאמינקא זי"ע. הנוסח הזה, שהוא כנראה הנוסח הנכון, שונה מהנוסח המקובל והמופץ ברבים, שאותו אומרים שלוש פעמים קודם הבדלה, "והיא סגולה גדולה להצלחה".

"אלוקי אברהם, אלוקי יצחק, אלוקי יעקב! הגן על עמך ישראל מכל רע למען שם תהילתך. הנה שבת קודש האהובה יוצאת. יהי רצון שיבואו עלינו ימי החול לאמונה שלימה, לאמונת חכמים, לאהבת חברים, לצדקת הבורא ברוך הוא: שנאמין בשלושה עשר עיקרים שלך, ובגאולה קרובה במהרה בימינו, ובתחיית המתים, ובנבואת משה רבנו ע"ה. ריבונו-של-עולם, הנותן ליעף כוח! תן כוח גם לרחומיך-ילדיך היהודים להלל שמך ולעבדך, אותך לבדך, ושיבוא השבוע עלינו לבריאות הגוף ולמזל ולהצלחה ולברכה ולחסד, ולבנים, חיים ומזונות, לנו ולכל ישראל ונאמר אמן.

קטע אקטואלי משיחת קודש של האדמו"ר הריי"ץ זצוק"ל

בספר השיחות של האדמו"ר הריי"ץ זי"ע תש"ד, כתוב לאמור:

דער מצב פון כלל ישראל איצטער איז זעהר א טרויעריגער, עס איז שווער ליינגער צו ווארטן, און מען שלעפט דאך די אידען ווייטער אין בלאטע.

- (כ"ק אדמו"ר בכה הרבה ואמר:)

מוח שליט על הלב איז נאר ביי זיך ניט אויף יענעם. אבינו שבשמים קבל תפילתנו הבט אל צרותינו ואל תפן אל יצרנו, והשם יתברך ישמע שוועתינו.

תרגום חפשי:

מצב כלל ישראל כעת הינו מאוד עצוב ועגמומי, קשה וכבד מאוד להמתין יותר, וממשיכים להטביע את בני ישראל בבוץ, (כ"ק אדמו"ר בכה הרבה ואמר:)

מוח שליט על הלב =היינו לקחת כל דבר באופן שכלי כאשר שולטים על הרגש זה צריך להיות רק כלפי האדם עצמו אך לא על הזולת.

אבינו שבשמים קבל תפילתנו הבט אל צרותינו ואל תפן אל יצרנו, והשם יתברך ישמע שוועתינו.

"הנני רוצה בעל כמוך"

עוד בהיותו נער רך לשנים, בחיי אביו, התארס רבי אייזיקל (מקומרנא) עם גיטל, בתו של הרב הקדוש פאר הדור, רבי אברהם מרדכי הורביץ מפינטשוב זצ"ל, שנסע גם הוא כאביו, רבי אלכסנדר סנדר זצ"ל, אל ה"חוזה מלובלין" זצ"ל והשידוך נגמר והתנאים נכתבו בז' טבת תקע"ה בלובלין, בחצירו של ה"חוזה" זצ"ל.

בינתיים נפטרו ה"חוזה מלובלין" זצ"ל ואביו של רבי אייזיקל זצ"ל, והחתונה נדחתה מעט. אך בהגיע רבי אייזיקל לגיל ט"ז שנים, נערכו הנשואין בעיר פינטשוב, כשדודו של רבי אייזיקל, הרה"ק ר' צבי הירש מזידיטשוב, אליו היה רבי אייזיקל מקושר ביותר, הובילו לחופה.

כשבא רבי אברהם מרדכי זצ"ל לגור בעיר פינטשוב, הייתה זו עיר של למדנים ותלמידי חכמים. רבני העיר היו בני משפחת רפפורט המיוחסת, נכדי הש"ך, שכיבדו אותו מאוד, אך מתושבי העיר, סבל רבי אברהם מרדכי זצ"ל רדיפות קשות, אלא שהוא לא רצה לעזוב את העיר כיון שאמר, "רואה משמים, שזה מקום מושבי וכאן אני צריך לגור".

המתנגדים לו, רצו לגרום לו שילך מהעיר, ומצאו דרך נפשעת לבצע זממם. הם איתרו נערה ענייה יתומה מבוגרת, הבטיחו לה כסף רב ובלבד שתוציא את דיבתו של הרה"ק, רבי אברהם מרדכי רעה בפני בית הדין שבעיר.

הנערה שהייתה ענייה ותמימה, אכן קיבלה מהם כסף רב, והסכימה למסור עדות זו. מובן מאליו שהמתנגדים לרב, אותם גסי רוח שפלים, מיהרו מיד לבית הדין שבעיר, וסיפרו שיש בידם עדות מחשידה כזאת.

הרב - האב"ד, נבהל מאוד בשומעו מהדברים, ושלח להודיע על כך להרה"ק רבי אברהם מרדכי זצ"ל.

בא הרה"ק ר"מ לבית הדין, באה גם קבוצת המתנגדים לו שחפצו בהוצאת שמו הרע ובאה גם הנערה הנ"ל.

פתח הרב - האב"ד את ישיבת בית הדין והורה לנערה: תמסרי עדותך!

קמה הנערה ממקומה וכך אמרה:

"יהודים יקרים! דעו לכם, אני יראת שמים אמיתית, אומר בפניכם את כל האמת.

הרי כולכם יודעים - הרימה הנערה את קולה - כי קדוש שוכן בתוכנו, רבי אברהם מרדכי. וכולנו יודעים שכאשר הוא הולך ברחוב העיר, אנו רצים מיד הצידה כדי שלא לנגוע בו מרוב קדושתו, וכי יעלה על הדעת שמה שנאמר בשמי הוא נכון?...

כאשר באו אלי אותם אנשים נוכלים ורצו שאומר עדות נוראה כזו, חששתי מיד, אולי ימצאו בת עניה שלא תוכל לעמוד בפתיון כזה, ותמסור עדות שקר בפני בית הדין. החלטתי שאומר להם שאני מוכנה למסור את העדות, וכל זאת כדי לעמוד כאן בפניכם ולגלות בפניכם את מעשיהם הנוראים והאיומים..."

למותר לתאר את קידוש השם הגדול שאירע בעקבות סיפור זה, ושמו של הרה"ק ר' אברהם מרדכי זצ"ל התגדל והתרומם מאוד בעיר פינטשוב.

אחר הדברים האלה קרא הרה"ק רבי אברהם מרדכי לאותה נערה אמיצה ושאל אותה: אמרי לי, במה אוכל לברך אותך על מה שעשית כעת.

אמרה לו: הנני רוצה בעל כמוך...

ענה לה: בעל כמוני איני יכול להבטיח לך, אבל אני מבטיח לך בן שיאיר את פני תבל...

וכך הוה. היא נישאה, ונולד לה בן שהאיר את העולם כולו, ושמו היה הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זצ"ל. וידוע היה אצל משפחת הרה"ק מליסקא זצ"ל, שבכל עת צרה וצוקה היו נוסעים להתפלל על קברו של הרה"ק ר' אברהם מרדכי מפינטשוב זצ"ל. (אין ספור פעמים קראתי את הסיפור הזה, המרגש אותי כל פעם מחדש)

בלכתך בדרך / המשך...

צידה לדרך

לפעמים אנו רואים תמונות של אדמורי"ם, היוצאים לדרך כל שהיא או העולים על מטוס או נמצאים בשדה התעופה, והם אוחזים בידיהם את נרתיק הטלית והתפילין. ואכן, זוהי הלכה פסוקה ב"משנה ברורה" (סימן ק"י) הכותב, שנכון לכל ירא שמים שיקח עימו לדרך טלית ותפילין, אפילו אם נוסע למקום קרוב ובדעתו לשוב עוד היום, מחשש שמא יקרה מקרה והוא יאלץ להישאר רחוק מהטלית והתפילין שלו, ועד שישאיל תפילין מאחרים יעבור לו זמן קריאת שמע ותפילה, ולפעמים קשר התפילין של האדם שממנו השאיל תפילין, אינן מתאימים למידת ראשו.

בספר "מליצי אש" כותב בשם המהר"ל מפראג שהמלאכים המלווים את האדם בדרכו לשמרו נבראים ממצוות הציצית והתפילין, ולכן

ראוי שנצא לדרך עם הטלית והתפילין.

בעולם הישיבות מכירים את הבחור החברמ'ן, שנוסע לקברי צדיקים בטרמפים, בלי שיש לו אגורה שחוקה בכיסו, בתקוה ש"אני כבר אסתדר"..., אך לא, אותו בחור חברמ'ן לא למד כנראה את דברי התלמוד הירושלמי (יומא פ"ד ה"א), האומר שטוב לאדם לצאת לדרך עם ממון המספיק לו לצרכיו, ולכן כדאי מאד שלפני שאנו יוצאים לדרך, ניקח איתנו כסף מזומן, שיספיק לנו לכל הוצאות הדרך, כסף לתחבורה או לדלק, כסף לסנדוויץ', לשתיה ועוגה או כל דבר שנצטרך לעצמנו בדרך. רש"י בספר האורה כותב שראוי לקחת עימנו לדרך גם כלי כשר לנטילת ידים.

ה"שפתי חכמים" (דברים כא, יג) כותב שמנהג העולם להתלבש בדרכים עם בגדים בזויים, כדי שלא יתלכלכו הבגדים הנאים. ואולם, תלמידי חכמים צריכים להקפיד שלא לצאת לדרך בלבוש בזוי ולא נאה, משום חילול ה' (אהלך באמיתך). ה"מדרש פנחס" (שכתב הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זצ"ל) כותב על פי סוד, שאדם גדול לא יסע לבדו, אלא יצרף איתו איש רך בשנים.

ה"ייסוד ושורש העבודה" כותב שאדם שיצא לדרך ולפתע נזכר ששכח דבר חשוב כמו הדרכון או כרטיס הנסיעה, הארנק או מסמכים נחוצים וכדומה, ושב הוא על עקביו וחזר לקחתו, באופן שלא הוצרך לחזור מרחק גדול, עליו לתת על כך שבח והודאה לה' יתברך ולומר כך: "יוצרי ובוראי, אני נותן לך הודיה על שהזכרתני על דבר שכחה זו מיד ולא הצרכתני בטרחה יתירה לחזור על דבר זה באמצע הדרך".

סוד נורא: לא לצחצח נעליים

לפי צוואת רבי יהודה החסיד, לא ימשח אדם את מנעליו ביום שבדעתו לצאת לדרך.

ה"מקור חסד" הסביר את טעם הדבר בכך שאי משיחת הנעליים תביא את האדם לתשובה, להתקין את עצמו לדרך טרם בוא יום הפרידה, וכל ימיו יהיו בתשובה. בספר "סגולות ישראל" ניסה לבאר וכתב שיתכן שהטעם הוא מפני קנאת המזיקים והשדים, שכשהאדם נמצא בביתו- קנאתם אינה כה מסוכנת, אך הדרכים הם בחזקת סכנה וחוששים יותר שיזיקו, ומכיוון שעיקר אחיזתם של המזיקים הם בנעליים. ה"שבעים תמרים" כותב ששמע ממגידי אמת, בשם קדושי עליון, שישנה בצוואה זו של רבי יהודה החסיד ז"ל סוד נורא, והאדמו"ר הגרש"ז זצ"ל בעל ה'תניא' אמר שאם נבאר את טעם הדבר, נצטרך לחבר על כך חיבור גדול, כמו גודלו של ספר השל"ה... וסיים ה"שבעת תמרים" וכתב "ואתה תחזה איך דברי הצוואה הזאת עומדים ברומו של עולם, ואשר לפי מיעוט ידיעתנו נראים מתמיהים, על כך יזהר האדם בזה".

ה"דרכי תשובה" כותב בשם ה"מילי דחסידותא", שאם האדם משח בכל זאת את נעליו, הוא אינו צריך למנוע את עצמו מלצאת לדרך אם אין לו נעליים אחרות, וכמו כן כתב ה"מילי דחסידותא" שעיקר קפידתו של רבי יהודה החסיד היא דוקא שלא למשוח את הנעליים ביציאה מביתו, אך כשהוא נמצא כבר באמצע הדרך, ובפרט ביום לאחר היציאה מביתו, ניתן להקל יותר בדבר. והנה עוד "קולא" חשובה, הנוגעת לימינו אנו: הגה"ק מבוטשאטש זי"ע כותב בספרו "מילי דחסידותא", שיתכן שיש להקל יותר בדבר כשנוסע לדרכו בכלי תחבורה ואינו הולך ברגליו, שאז יתכן וניתן למשוח את המנעלים ביום היציאה לדרך. ה"שולחן חי" כותב שאין חשש לנקות את הנעליים מאבק וטיט, והוא מסתפק האם מותר לצחצח נעליים בלי למשוח אותם, ולמעשה צריך עיון.

לא להיפרד בבכיות

דברים שבכל יום, כאשר אחד מקורבינו יוצא לדרך רחוקה, או כשהבן נוסע לישיבה ולפנימיה ולא נראה אותו מספר שבועות, שהאמא פורצת לה בבכי סוער ונפרדת מבנה בבכיות של התרגשות וגעגועים. ועלינו לדעת שבאזהרות רבי יהודה החסיד וגם בספרי המקובלים כתוב שצריך להיזהר שלא להיפרד מחברו מתוך בכי, כי היא סכנה גדולה (!). ואם אי אפשר לעצור את הבכי, שיבכה קודם שעת הפרידה. ה"כף החיים" (סימן קי) כותב שמצאנו שדוד ויונתן בכו איש על כתפי חבירו בשעה שנפרדו לדרכם, והסוף המר היה שיהונתן נהרג במלחמת פלשתים והם לא ראו שוב אחד את השני.

ישנם שכתבו (שולחן חי, ובספר שמירת הנפש) שאסור לנשק את קרוביו בשעה שנפרד מהם לדרכם.

רבי יהודה החסיד כותב שישנם תאריכים בחודש שטוב לעבור בהם דירה וטוב לצאת בהם לדרך, ורשמית הימים נמצאת בספרים רבים, והוא כותב שהימים א' בחודש וכ"ה בחודש אינם טובים ליציאה לדרך, וישנם מספר גרסאות בעניין. ואולם מו"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א אמר לי שבימינו אין צורך להקפיד על כך.

לא לחזור הביתה לפני הנסיעה

כמו תמיד, בדיוק כשיצאנו מדלת הבית לפני הנסיעה, נזכרנו ששכחנו משהו חשוב. אז שימו לב: רבי יהודה החסיד ז"ל כותב בצוואתו שהיוצא מביתו ונזכר ששכח דבר מה, לא יחזור לביתו, אלא יעמוד לפני הבית ויבקש מה שהוא צריך מאלו שנשארו בבית. וכתב ה"כף חיים" שצריך להקפיד בדבר דוקא ביציאה למקום רחוק, כמו לעיר אחרת, אך כשהולך למקום קרוב, אין חשש לשוב על עקבותיו ולקחת דברים שנשכחו. וכתבו הספרים (שולחן חי ועוד) שאם התחרט והחליט שלא לצאת כעת לדרך, או שהתעכב מספר שעות, אין חשש לשוב הביתה ולקחת את הדברים החסרים. וישנם המקלים לשוב הביתה ולקחת דברי מצוה ששכחו (כמו למשל את הטלית והתפילין, את ארבעת המינים או את החנוכיה), וישנם, שהסתפקו האם צריך להקפיד בדבר רק כשהולכים ברגל או גם כשנוסעים בכלי תחבורה.

סגולות ליציאה לדרך

ב"באר היטב" (או"ח רצ"ט) כותב שהרוצה לצאת לדרך באחד מימי השבוע, יאמר במוצאי שבת שלפני הנסיעה פרשת וישלח, מתחילת הפרשה ועד לאחר הפסוק "ויצב שם מזבח...אלוקי ישראל", ואחריו יאמר "שיר למעלות אשא עיני", וטוב לאומרו קודם סעודת מלוה מלכה, (עיין בשו"ת בצל החכמה ח"ד סימן מ"ד).

רבי נחמן מברסלב זצ"ל כותב ב"ספר המידות", ש"מי שמשמח את עצמו בשמחת חתן וכלה כשיוצאים מן החופה, אינו ניזוק בדרך". ה"באר היטב" וה"קיצור שלחן ערוך" כתבו שלפני היציאה לדרך, ייגש לגדולי התורה שבעיר ויבקש את ברכתם שיצליח בדרכו, וה"שדי חמד" כתב שנהגו לנשק את ידי הגדולים בשעת היציאה לדרך. רבי נחמן מברסלב כותב שבשעת הליכה בדרך יש להקפיד על טבילה במקוה, כי מקוה מסוגלת להציל מרוצחים.

חז"ל הקדושים (בילקוט תהילים, בזוהר הקדוש ובתוספתא) אמרו לנו שהרוצה לצאת לדרך ויודע כי ישנו צדיק העומד לצאת גם הוא לאותה הדרך, ישתדל לנסוע איתו ולהתלוות אליו בדרכו, גם אם על ידי כך יצטרך להקדים את זמן יציאתו או לאחרו בשלושה ימים. הזוהר

הקדוש כותב שהקב"ה שומר, משגיח ומגן על הצדיקים בדרכם ולכן כדאי להתלוות אליהם, כסגולה לשמירה.

ה"קב הישר" כותב שסגולה לומר את פרשת העקידה קודם היציאה לדרך. בספר "סגולת ישראל" כותב שלפני היציאה לדרך יאמר 11 פעמים ליד המזוזה בכוונה גדולה את הפסוק: "עשה עימי אות לטובה ויראו שונאי ויבושו כי אתה ה' עזרתני ונחמתני", ועל ידי כך יידע נאמנה שלא יוזק בשום אופן ויחזור לביתו לשלום. המהרי"ל והדרכי משה (יו"ד סימן רפ"ה) כותבים שבכל פעם שיוצאים מפתח הבית, יניח ידו על המזוזה ויאמר "בשמך טל אטלה, ה' שומרי ה' צילי על יד ימיני, ה' ישמור צאתי ובואי מעתה ועד עולם".

חז"ל במכילתא הציעו לנו שלפני שנצא לדרך, נשתדל להרבות בקיום מצוות, כדי שההצטיידות במצוות תסייע לנו בדרך. חתנו של ה"מגן אברהם", בעל "חוקי חיים", כותב שסגולה ליוצא לדרך שייתן לו חברו מטבע בשליחות שיתננו לצדקה במקום שהולך לשם ויהיה שליח מצווה, ושלוחי מצווה אינם ניזוקים. בספר "סגולת ישראל" מובא מספר "עובר אורח" שישנה סגולה לצאת לדרך עם ההושענא של ההושענות של "הושענא רבא", או שלפחות יידע בבירור באיזה מקום נמצאת "ההושענא" שלו, ובשעת הסכנה יאמר: "אני והו הושיעה נא". בספר "רפואה וחיים" כותב שכשם שכשנכנסים לכלי התחבורה רגל אחת אחת על הארץ והרגל השניה כבר בתוך הרכב, שיאמר פסוק המתחיל והמסתיים באות ששמו מתחיל ומסתיים בו, כפי שאומרים בסיום תפילת שמונה עשרה, וב"ספר זכירה" כתב שהיוצא מן העיר יקבל על עצמו לומר "נשמת" כשיגיע למחוז חפצו, ואכן כשיגיע לשם לא ישכח לומר "נשמת".

הגאון החיד"א כותב שבכל יום כשהוא בדרך - יאמר מעט מזמורי תהילים בכוונה ובהכנעה, "וטוב לו"...

סגולות למפליג בים

רבים מקוראינו אינם מתכוונים, ככל הנראה, להפליג בספינה אל האֵי-שם בקרוב. אך אם בכל זאת אתם מתכוונים להפליג באוניה, דעו כי הרב החיד"א זצ"ל כותב שישנה סגולה גדולה להפליג בספינה יחד עם ארבעת המינים או עם חתיכה מהמצה שמורה, שנשמרה משעת קצירה. החיד"א מעיד על עצמו שהוא עצמו נהג כך "וראה פלאות בזה, כשקם הים מזעפו". בספר "זר זהב" כותב שמי שמפחד שאוויר הים יזיקנו, שיאכל בצל שלם ללא מלח לפני שיעלה לאוניה, ורבי נחמן מברסלב (בספר המידות) כותב שהנוסע בים ייקח איתו סיד ויינצל (וכפי שנאמר בתהילים "יהמו יחמרו מימיו" - מלשון חומר וסיד). עוד כותב רבי נחמן, שהעובר דרך הים יקח איתו ציפור או דג חי, "והיא סגולה לעבור את הים בשלום". (ובמראי מקומות שם ציינו לפסוק בתהילים: "ציפור שמים ודגי הים - עובר אורחות ימים"...). ה"חיים לראש" כותב שסגולה להשקיט את הים מזעפו, להשליך לארבע רוחות הספינה "כזית" ממצת אפיקומן.

להקפיד שילוו לדרך

הגמרא בסוטה (מו,ב) אומרת ש"כל שאינו מלווה ומתלווה - כאילו שופך דמים", ולכן כתבו הברכי יוסף והשערי תשובה (סימן ק"י) שהיוצא לדרך ישתדל שילוו אותו לדרכו. וזאת מדוע? ביאר המהר"ל מפראג (בס' נתיבות עולם) שהאדם נברא בצלם אלוקים, וכשיש לו צלם אלוקים, יראים ממנו כל המזיקים ואינם מושלים בו. ולכן, כאשר האנשים מלווים אותו בדרכו ונותנים הם כבוד לצלם האלוקים שבו, נזהרים ממנו המזיקים. והשל"ה הקדוש (חולין קי"ז) מסביר שהאומה היהודית מחוברת כאחד, וכאשר אלו שנשארו בעיר מלווים את היוצא, מעוררים הם את החיבור הרוחני שביניהם וגורמים ליוצא מהם להמשיך ולהתדבק איתם, ועל ידי כך גורמים הם שלא יסתכן בדרכים. ה"נועם אלימלך" (פרשת בשלח) כותב שישנה מעלה גדולה לכך שהצדיק מלווה אותנו בדרכנו, כי על ידי כך גורם הוא לקשר וחיבור ביניהם, וזכות הצדיק העוסק בתורה עומדת לשמור על היוצא לדרך.

כתבו הספרים הקדושים, שהנוסע לא יאמר לאלו שליוו אותו, שישובו לביתם, (שמירת הנפש, דרכי צדק, מעבר יבוק).

ושתהיה נסיעה טובה ובטוחה לכולם...

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות
והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל. gilwein26@012.net.il